

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

**Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського**

Серія: Педагогіка і психологія

№ 52 • 2017 р.

Вінниця

Ministry of Education and Science of Ukraine
Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University

SCIENTIFIC ISSUES OF

Vinnytsia state M.Kotsyubynskyi pedagogical university

Section: Pedagogics and Psychology

№ 52 • 2017

Vinnytsia

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія
№ 52 • 2017 р.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського від 22 листопада 2017 р. (протокол № 5)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Шахов В. І. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, професор кафедри психології і соціальної роботи; доктор педагогічних наук, професор (відповідальний редактор).

Акімова О. В. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри педагогіки і професійної освіти; доктор педагогічних наук, професор (заст. відповід. редактора).

Бондар В. І. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, директор Інституту педагогіки і психології; доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України.

Брилін Б. А. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, доктор педагогічних наук, професор кафедри ансамблевої гри та естрадного мистецтва.

Галузяк В. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, професор кафедри педагогіки і професійної освіти; кандидат психологічних наук, доцент (відповідальний секретар).

Гуревич Р. С. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, директор Навчально-наукового інституту педагогіки, психології і підготовки фахівців вищої кваліфікації; доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України.

Гусак П. М. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, завідувач кафедри соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи; доктор педагогічних наук, професор.

Карпенко З. С. – Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології; доктор психологічних наук, професор.

Коломієць А. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, проректор з наукової роботи; доктор педагогічних наук, професор.

Лазаренко Н. І. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, ректор; кандидат педагогічних наук, доцент.

Мазур Пьотр – Вища Державна Професійна Школа м. Хелм, завідувач кафедри педагогіки, доктор габілітований, професор (Польща).

Ничкало Н. Г. – доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення педагогіки і психології професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України.

Паламарчук О. М. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, завідувач кафедри психології і соціальної роботи; доктор психологічних наук, доцент.

Сова Йозеф – Старопольська школа вища в м. Кельце; доктор габілітований, професор (Польща).

Сухомлинська О. В. – доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар відділення теорії та історії педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Тарасенко Г. С. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, професор кафедри дошкільної і початкової освіти; доктор педагогічних наук, професор.

Шандор Палфі – Дебреценський університет, Гойдубесерменське відділення, доктор педагогічних наук (Угорщина).

Шурек-Борута Аліна – Університет Шльонський у Катовіце, керівник закладу суспільної педагогіки та міжнародної освіти; доктор габілітований, професор (Польща).

Яворська-Вітковська Моніка – Куявсько-Поморська вища школа в Бидгощі, декан відділу наук суспільних і філологічних; доктор габілітований, професор (Польща).

Літературний редактор: В.В. Богатько, А.І. Марченко
Комп'ютерна верстка: Н.Р. Опушко

Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: 36. наук. праць. – Випуск 52 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. – 228 с.

У збірнику вміщені наукові статті з актуальних проблем сучасної педагогіки та психології, в яких розкриваються питання дидактики, теорії і методики виховання, професійної освіти, соціальної педагогіки, порівняльної педагогіки, історії педагогіки, педагогічної психології.

*Свідомство про реєстрацію КВ № 8412 видане Міністерством юстиції України 06.02.2004 р.
Збірник є науковим фаховим виданням (затверджено наказом МОН України № 1222 від 07.10.2016 р.)*

SCIENTIFIC ISSUES

of Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University

Section: Pedagogics and Psychology

№ 52 • 2017

Recommended for publication by the decision of the Academic Council of
Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University
22 november 2017 (proceedings № 5)

EDITORIAL BOARD

Editor-in-chief: Prof. Dr. Volodymyr I. Shakhov, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Olha V. Akimova, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Volodymyr I. Bondar, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine)

Prof. Dr. Boris A. Brylin, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Executive secretary: As. Prof. Dr. Vasyl M. Haluziak, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Roman S. Hurevytch, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Petro M. Husak, Lesya Ukrainka Eastern European National University (Ukraine)

Prof. Dr. Zinoviya S. Karpenko, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine)

Prof. Dr. Alla M. Kolomiets, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

As. Prof. Dr. Nataliia I. Lazarenko, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Piotr Mazur, The State School of Higher Education in Chelm (Poland)

Prof. Dr. Nelya H. Nychkalo, National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Prof. Dr. Olha M. Palamarchuk, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Józef Sowa – Old Polish University, Kielce (Poland)

Prof. Dr. Olha V. Sukhomlynska, National Academy of Educational Sciences of Ukraine

Prof. Dr. Halyna S. Tarasenko, Vinnytsia State M.Kotsyubynskyi Pedagogical University (Ukraine)

Prof. Dr. Sándor Pálfi, University of Debrecen (Hungary)

Prof. Dr. Alina Szczurek-Boruta, University of Silesia, (Poland)

Prof. Dr. Monika Jaworska-Witkowska, Kujawy and Pomorze University of Bydgoszcz (Poland)

Text editors: Valentyna V. Bohatko, Alla.I. Martchenko

Technical editor: Nadiya R. Opushko

The Scientific Issues of Vinnytsia State M. Kotsyubynskyi Pedagogical University. Section: Pedagogics and Psychology. – Issue 52 / Editorial board: Volodymyr I. Shakhov (editor-in-chief) and others. – Vinnytsia: LLC «Nilan Ltd», 2017. – 228 p.

The volume contains scientific articles on relevant issues of modern pedagogy and psychology, which reveal questions of didactics, theory and methodology of education, vocational training, social pedagogy, comparative pedagogy, history of education, educational psychology.

Certificate of registration KB № 8412 issued by the Ministry of Jurisdiction of Ukraine 06.02.2004.

Edition is included in the list of scientific professional publications of Ukraine by the Ministry of Education and Science of Ukraine # 1222 of 07.10.2016.

ЗМІСТ

СМЕТАНСЬКИЙ МИКОЛА ІВАНОВИЧ (17.12.1947 – 18.12.2013)	9
ДИДАКТИКА	
О. В. Акімова, В. А. Сапогов. ДИДАКТИЧНА МОДЕЛЬ КРЕАТИВНО СПРЯМОВАНОГО ЗМІСТУ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	10
Р. В. Ігнатівська. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПЕДАГОГІЦІ.....	15
А. С. Попович. ПРИНЦИП АВТЕНТИЧНОСТІ В НАВЧАННІ СТИЛІСТИКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	23
ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ	
О. В. Волошина, А. О. Бельдій. ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	29
Лі Лань. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СПРИЙНЯТТЯ ПІДЛІТКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ.....	33
О. О. Максимова. ЗМІСТОВА СТРУКТУРА ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	37
Л. А. Присяжнюк, О. П. Грошовенко. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЕКОЛОГО-ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТИ ДОШКІЛЬНИКІВ І МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: АСПЕКТ НАСТУПНОСТІ	41
Б. С. Сливка. СТАНОВЛЕННЯ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ПАСТІРСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ.....	47
М. А. Федорова. ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ КОГНІТИВНОГО КОМПОНЕНТУ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	50
ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	
Н. А. Басюк, Т. С. Гужанова. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІТНЬОГО ВІДПОЧИНКУ ДІТЕЙ	55
О. А. Блажко. ПРАКТИЧНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ ХІМІЇ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	59
В. М. Галузяк. ДІАЛЕКТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ЗРІЛОСТІ ПЕДАГОГА.....	63
І. О. Данченко. КОНТРОЛЬНО-РЕЗУЛЬТАТИВНА СКЛАДОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	73
Н. В. Добіжа, І. І. Оніщук. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	78
Ю. О. Долинний. СУЧАСНИЙ СТАН ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ	82
Л. В. Дудікова. ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ У СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ	87
Н. В. Зарічанська, І. В. Залєсова. АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ МОДЕЛЮВАННЯМ СИТУАЦІЙ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ЗМІСТУ ..	93
Ю. О. Корсун. ХАРАКТЕРИСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ІНФОРМАЦІЙНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНОЇ САМОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ	97
О. М. Лапузіна, Ю. Р. Гаврилюк. КОНЦЕПЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ ІНОЗЕМНОГО СТУДЕНТА	103
В. В. Мікаєлян. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОЇ МЕДИЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	108
А. А. Мірошніченко. СТАН СФОРМОВАНOSTІ ФАХОВИХ КОМАНДИРСЬКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ	112
С. В. Нагорняк. ОСОБЛИВІСТЬ СТРУКТУРИ ПРАВОСВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ: ТЕОРЕТИКО-ДЕФІНІТИВНИЙ АНАЛІЗ.....	118

Р. Р. Семчук. ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО САМОВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕДАГОГІКИ	122
О. Ю. Сагадіна. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ СТАРШОЇ ШКОЛИ.....	127
С. І. Сердюк. КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTI ПРОФЕСІЙНОЇ НАДІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	131
О. В. Стеченко. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ПРОФЕСІЙНУ АНГЛО-МОВНУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЧНОЇ ТА БІООРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ	137
О. В. Татарін. ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ, ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTI ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ	141
І. Л. Холковська. РОЗВИТОК ЗДАТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО ЦІННІСНО-СМИСЛОВОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИРІШЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ.....	146

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

М. О. Давидюк, Р. К. Байдацький. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОЕКТУ «НАРОДНА ЛЯЛЬКА» ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	152
О. С. Московчук. ПЕДАГОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ТЕОРІЇ ТА ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ	155
В. І. Шахов, В. В. Шахов. ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	161
Ж. І. Кушева. ПСИХОКОРЕКЦІЙНА РОБОТА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ПОРУШЕННЯМ КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ.....	165

ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА

К. А. Балтремус, В. Є. Балтремус. ОСОБЛИВОСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ШКІЛ ЯПОНІЇ.....	171
Н. І. Бокша. ОСВІТНЄ СПРЯМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ І МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ІНЖЕНЕРНОЇ ОСВІТИ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	174
А. В. Боярська-Хоменко. ОСВІТА ДОРΟΣЛИХ У НІМЕЧЧИНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	180
О. М. Ельбрехт. НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ЇХНІЙ УПЛИВ НА РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ПІДРУЧНИКА В США.....	184

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Т. П. Зузяк. ПРОГНОСТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ІДЕЙ ТА ТВОРЧЕ ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПОДІЛЯ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. ДЛЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	191
Чень Кай. ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРОСВІТНИЦТВА В МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ.....	200
С. О. Ястремська. ХАРАКТЕРИСТИКА ЕЛЕКТРОННОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ МЕДСЕСТРИНСТВА.....	204

ПСИХОЛОГІЯ

О. С. Безверхий. ВПЛИВ МЕДИТАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ НА НАВЧАЛЬНУ ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	211
Д. І. Ларін. ЗАСТОСУВАННЯ ВЧИНКОВОГО ПІДХОДУ В. А. РОМЕНЦЯ У ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРИЧНОГО ПОСТУПУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.....	216
Л. В. Рускуліс. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.....	221

Наші автори	226
--------------------------	-----

CONTENTS

SMETANSJKYJ MYKOLA IVANOVYCH (17.12.1947 – 18.12.2013).....	9
DIDACTICS	
O. Akimova, V. Sapogov. DIDACTIC MODEL OF CREATIVELY DIRECTED CONTENTSTUDYING OF PEDAGOGICAL DISCIPLINES IN THE PROCESS THE FUTURE TEACHER'S UNIVERSITYTRAINING...	10
R. V. Ihnatovska. MAIN DIRECTIONS OF RESEARCH OF GROUP EDUCATIONAL ACTIVITY IN DOMESTIC AND FOREIGN PEDAGOGY	15
A. S. Popovych. PRINCIPLE OF AUTHENTICITY IN STUDY OF STYLISTICS OF FUTURE TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE	23
THEORY OF EDUCATION	
O. V. Voloshina, A. A. Bel'dii. FORMATION OF TOLERANCE TOWARDS PEOPLE WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS AS A SOCIAL-PEDAGOGICAL PROBLEM	29
Lee Lan. METHODOLOGY FORMING THE ARTISTIC PERCEPTION OF ADOLESCENTS IN THE PROCESS OF PIANO LEARNING	33
O. O. Maksymova. CONTENT STRUCTURE OF TOLERANCE OF CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE	37
L. Prysyazhnyuk, O. Groshovenko. MODERN APPROACHES TO ECOLOGICAL AND NATURAL EDUCATION OF PRESCHOOLERS AND CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE: AN ASPECT OF SUCCESSION	41
B. S. Slyvka. THE DEVELOPMENT OF RELIGIOUS VIOLENCE OF PREDICTORS BY PATISIER PEDAGOGIC IN THE CONDITIONS OF THE STATE OF UKRAINE (1991 – 2016)	47
M. Fedorova. PECULIARITIES OF MORAL COGNITIVE COMPONENT FORMATION IN SENIOR PRESCHOOL AGE	51
VOCATIONAL EDUCATION	
N. A. Basyuk, T. S. Guzhanova. INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL TRAINING OF THE PROSPECTIVE PEDAGOGUES TO ORGANIZATION OF THE SUMMER CHILDREN'S REST	55
O. A. Blazhko. THE PRACTICAL STATE OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS TO THE TYPE STUDIES OF CHEMISTRY OF STUDENTS OF GENERAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS	59
V. M. Haluziak. DIALECTICAL THINKING AS A CRITERION OF PERSONAL AND PROFESSIONAL MATURITY OF A TEACHER.....	63
I. Danchenko. CONTROL-PRODUCTIVE COMPONENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF FORMATION OF SOCIAL MATURITY OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER AGRARIAN EDUCATIONAL INSTITUTIONS	73
N. V. Dobizha, I. I. Onishchuk. METHODOLOGICAL APPROACHES OF FORMATION OF THE INDIVIDUAL STYLE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS DURING THE TEACHING PRACTICE.....	78
Yr. A. Dolinnij. MODERN STATE OF PREPARATION OF FUTURE SPECIALISTS ON PHYSICAL EDUCATION OF SPORT I TO REHABILITATION WORK WITH CHILDREN WITH LIMIT PHYSICAL POSSIBILITIES IN HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF UKRAINE.....	82
L. V. Dudikova. PROFESSIONAL AND ETHICAL COMPETENCE OF FUTURE DOCTORS IN FOREIGN SCIENTISTS' MODERN RESEARCHES	88
N. Zarichanskaya, I. Zalyesova. ACTIVIZATION OF INFORMATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES BY MEANS OF MODELING SITUATIONS OF MULTICULTURAL CONTENT	93
I. O. Korsun. THE CHARACTERISTIC OF THE FORMATION OF THE INFORMATIVE-COGNITIVE COMPONENT OF FUTURE ENGINEERS' PROFESSIONAL SELF-CONSCIOUSNESS	97
E. Lapuzina, Y. Gavrukyuk. THE CONCEPT OF THE INFORMATION AREA OF INTERNATIONAL STUDENT.....	103
V. V. Mikaelian. FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS OF MEDICAL UNIVERSITY AS THE PLEDGE OF SUCCESSFUL MEDICAL PRACTICE...	109
A. Miroshnichenko. STATE OF FAILED COMMAND COMPETENCES OF FUTURE OFFICERS-BORDERLANDS	113
S. V. Nahorniak. THE PECULIARITY OF THE FUTURE LAWYERS' LEGAL CONSCIOUSNESS STRUCTURE: A THEORETICAL AND DEFINITIVE ANALYSIS	118

R. R. Semchuk. MOTIVATION OF STUDENTS FOR SELF-EDUCATION DURING THE PROCESS OF STUDYING OF PEDAGOGY.....	123
O. Yu. Sagadina. FEATURES OF TEACHER TRAINING IN POSTGRADUATE EDUCATION SYSTEM TO VOCATIONAL GUIDANCE WORK WITH HIGH SCHOOL STUDENTS	127
S. Serdyuk. CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF PROFESSIONAL RELIABILITY OF FUTURE OFFICERS-BORDER GUARDS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL TRAINING.....	131
O. V. Stechenko. MODERN ASPECTS OF PEDAGOGICAL INFLUENCE ON THE PROFESSIONAL ENGLISH PREPARATION FOR FUTURE PHYSICIAN BY STUDYING BIOLOGICAL AND BIOORGANIK CHEMISTRY.....	137
A. Tatarin. DETERMINATION OF CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF READINESS OF THE FACILITATORS OF THE BORDER SERVICE BEFORE THE APPLICATION OF PHYSICAL EFFECTS .	142
I. L. Kholkovska. DEVELOPING A FLAIR TO PROFESSIONAL VALUED-SEMANTIC SELF-DETERMINATION AS CONDITION OF FORMING OF READINESS OF FUTURE TEACHERS TO SOLVING OF PEDAGOGICAL CONFLICTS.....	146

SOCIAL PEDAGOGY

M. O. Davydyuk, R. K. Baidatskyi. REALIZATION OF THE PROJECT «A FOLK DOLL» DURING THE PEDAGOGICAL PRACTICE AT THE INCLUSIVE EDUCATIONAL INSTITUTION.....	152
O. S. Moskovchuk. PEDAGOGICAL PROVIDING FORMING SOCIAL COMPETENCE TO STUDENTS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION IN THEORY AND EDUCATIONAL PRACTICE	155
V. I. Shakhov, V. V. Shakhov. FORMATION OF CRITICAL THINKING OF FUTURE FACTORS FROM SOCIAL WORK.....	161
Zh. I. Kusheva. PSYCHO-CORRECTIVE WORKING WITH THE CHILDREN OF PRIMARY AGE WITH DISABILITIES OF COMMUNICATIVE SPHERE.....	166

COMPARATIVE PEDAGOGICS

K. Baltremus, V. Baltremus. FEATURES OF DEMOCRATIZATION OF EDUCATIONAL PROCESS OF SCHOOL OF JAPAN.....	171
N. I. Boksha. EDUCATIONAL ORIENTATION OF NATIONAL AND INTERNATIONAL DEVELOPMENT PROGRAMS WITHIN THE SYSTEM OF HIGHER ENGINEERING EDUCATION IN THE COUNTRIES OF CENTRAL EASTERN EUROPE.....	174
A. V. Boiarska-Khomenko. ADULT LEARNING IN GERMANY: THE PRESENT AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	180
O. Elbrekcht. SCIENTIFIC CONCEPTS AND THEIR INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE TEXSTBOOK THEORY IN THE USA.....	184

HISTORY OF PEDAGOGY

T. Zuzyak. PROGNOSTIC JUSTIFICATION OF IDEAS AND CREATIVE USE OF THE EXPERIENCE OF ORGANIZING PEDAGOGICAL EDUCATION IN PODILLYA AT THE END OF THE XVIII – BEGINNING OF XX CC. FOR THE MODERNIZATION OF EDUCATIONAL THEORY AND PRACTICE IN MODERN UKRAINE	191
Chen Kai. ANALYSIS OF THE FORMATION OF THE THEORY AND PRACTICE OF ENLIGHTENMENT IN MUSIC AND PEDAGOGICAL EDUCATION.....	200
S. O. Yastremska. CHARACTERIZATION OF ELECTRONIC EDUCATIONAL RESOURCE FOR MASTERS IN NURSING PROGRAM.....	204

PSYCHOLOGY

O. S. Bezverkhyj. INFLUENSE OF A MEDITATIVE PRACTICE ON THE EDUCATIONAL ACTIVITY OF STUDENTS OF HIGHER INSTITUTION OF EDUCATION	211
D. I. Larin. APPLICATION OF THE VEGETABLE APPROACH VA A. ROMENZA IN THE STUDY OF HISTORICAL ACTION OF PSYCHOLOGICAL SCIENCE OF THE FIRST THIRD XX CENTURY.....	217
L. V. Ruskulis. PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THINKING OF THE FUTURE UKRAINIAN LANGUAGE TEACHER.....	221
Our authors	226

References

1. Tovkanets H.V. (2013). Ekonomichna osvita u vyshchii shkoli Chekhii i Slovachchyny u 20 stolitti [Economic education at the high school of the Czech Republic and Slovakia in the twentieth century] , za red. N.H. Nychkalo. Kyiv, Kondor-Vydavnytstvo, 506 p.
2. Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic. EU Structural Funds. Available at: <http://www.minedu.sk/european-fund-for-regional-development-efrd/> (Accessed 9 October 2017).
3. Ministry of Education, Youth and Sport of the Czech Republic. Structural Funds. Available at: <http://www.msmt.cz/areas-of-work/structural-funds> (Accessed 9 October 2017).
4. Ministry of Science and Higher Education Republic of Poland. International Co-operation. Available at: <http://www.nauka.gov.pl/en/international-co-operation/> (Accessed 7 October 2017).
5. The National Centre for Research and Development. NCRD Programmes. Available at: <http://www.ncbr.gov.pl/en/> (Accessed 10 October 2017).

УДК 374.7(4)

ОСВІТА ДОРОСЛИХ У НІМЕЧЧИНІ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

А.В. Боярська-Хоменко

orcid.org/0000-0002-1818-3074

У статті наведено визначення понять «освіта дорослих», «безперервна освіта», «освіта впродовж життя» в німецькій педагогічній думці та нормативно-правових актах. Здійснено аналіз діяльності Інституту освіти для дорослих, визначено його значення, завдання, функції, принципи функціонування. Наведено інфраструктуру освіти дорослих у Німеччині. Визначено зміст освіти дорослих, особливості дидактики освіти дорослих, форми навчання.

Здійснено аналіз шляхів залучення широкого кола дорослого населення до навчання: запровадження освітньої програми «Національне десятиріччя грамотності та базової освіти 2016 – 2026 рр.», організація кампанії «Читання та письмо: мій ключ до світу», інтеграція базової освіти в контекст підготовки та вимог провідних фінансових і промислових компаній, розробка концепції залучення консультантів з навчання на підприємствах, присудження нагород за особливі успіхи підприємств у сфері поширення грамотності та безперервної освіти.

Установлено шляхи додаткової підготовки педагогічних кадрів, які працюють у сфері освіти дорослих.

Ключові слова: освіта дорослих, андрагогіка, безперервна освіта, освіта впродовж життя, інклюзивна освіта, заклади освіти для дорослих.

ADULT LEARNING IN GERMANY: THE PRESENT AND DEVELOPMENT PROSPECTS

A.V. Boiarska-Khomenko

We provided definitions of «adult learning», «lifelong education», «life-long education» in German pedagogical thought and legal acts. The author analyzed the relevance of adult education in accordance with European programs, in particular the UN Program 2030 and the Lisbon Council of Europe. We also presented the critical points of German researchers regarding predicted positive learning outcomes throughout life. Determined that adult education in Germany is inclusive and open to all people, regardless of cultural, religious or social background. The author analyzed the activity of the Institute for adult education, determined its importance, tasks, functions, principles of functioning. The Institute is the central government of continuing education in Germany. A wide network of institutions for adult education (Bildungshaus or Bildungszentrum) implements educational programs. They include seminars, individual or group courses, lectures and meetings. Adult education infrastructure includes Volkshochschulen – folk colleges, Abendschulen – evening schools, Abendgymnasien – evening gymnasiums, Kollegs colleges, and Fernschulen – distance schools and Fernhochschulen – distance colleges. In addition to public adult education institutions, there are trade union, church, business and private educational institutions also offices (chambers of industry and commerce, craft halls). Large companies and some local authorities have their own training centers. The author defined the content of adult learning, the features of adult learning didactics, and forms of study. We conducted an analysis of ways to attract a broad range of adult population to study: the introduction of the educational program «National Decade of Literacy and Basic Education 2016-2026», organization the Campaign «Reading and Writing: my key to world», integration of basic education in the context of training and requirements of leading financial and industrial companies, development of the concept of involvement of consultants in enterprises, awarding awards to enterprises for outstanding success in the area of literacy and lifelong learning. We have set up ways for additional training of pedagogues in adult learning.

Keywords: adult learning, andragogy, continuous education, life-long education, inclusive education, adult learning institutions.

На сьогодні освіта дорослих займає важливу нішу в системі освіти країн Європи. Загальновідомо, що процеси глобалізації у сфері освіти, розширення кордонів Європейського Союзу, прогресивна міграційна

та інтеграційна політика європейських країн дали потужний поштовх для розвитку освіти впродовж життя. Тому закономірно є зумовлена потреба отримання та удосконалення освіти дорослим населенням країн Європи з метою набуття можливості займати гідне місце в суспільстві.

Країни Центральної та Східної Європи не одне десятиліття успішно будують систему освіти дорослого населення, як складової безперервної освіти. Реформи стосуються й нормативно-законодавчої бази європейських країн і системи середньої, спеціальної та вищої освіти, переосмислення ролі та значення викладача, адаптації форм та методів навчання.

Освіта дорослих визначає успішний економічний, соціальний, політичний та екологічний розвиток суспільства, сприяє досягненню цілей ООН в рамках Програми 2030, організація та розвиток безперервної освіти забезпечує досягнення цілей Лісабонської концепції для сталого, систематичного та інклюзивного зростання.

У світлі останніх реформ в освітній галузі України та прийняття Закону «Про освіту», уряд країни ініціював розроблення проекту Закону України «Про освіту дорослих». Тому, як ніколи раніше, актуальним стає вивчення питань освіти дорослих у країнах Центральної та Східної Європи, їхнє нормативно-правове регулювання, визначення принципів, форм та методів організації освітнього процесу, засобів залучення широкого кола дорослих людей до навчання впродовж життя. Вивчення питань освіти дорослого населення є актуальним для розвитку української системи освіти, для успішного впровадження та реалізації в Україні концепції освіти впродовж життя.

Аналіз науково-педагогічної літератури свідчить, що впродовж останнього десятиліття українські науковці активно здійснювали порівняльно-педагогічні розвідки становлення освіти в найбільш розвинених країнах – Великій Британії, Канаді, Німеччині, США, Франції. Досліджувалися загальні проблеми навчання дорослих, його реформування, різні аспекти освітньої політики та тенденції її розвитку. Зокрема, загальним положенням щодо освіти дорослих присвятили наукові праці Т. Андрющенко, С. Архипова, С. Болтівець, С. Гончаренко, Т. Десятов, І. Зязюн, Л. Лук'янова, Н. Мукан, Н. Ничкало, І. Носаченко, О. Отич, Л. Пуховська, С. Сисоєва, Л. Сігаєва, А. Старєва, О. Титаренко.

Питаннями освіти дорослих переймалися учені з різних країн, зокрема Дж. Адамс-Вебер, О. Бодальов, А. Гордон, Х. Джоунс, С. Змієв, А. Маслоу, В. Пуцов, В. Семиченко, Е. Торндайк. Німецькі педагоги і дослідники (С. Росенсток, О. Капп, Х. Гансельманн, Р. Бродель, С. Хоф, Дж. Людвіг, К. Зейнер, М. Шютц, У. Хеймліх, І. Бех, Дж. Вітпот) також порушують питання безперервної освіти для широкого загалу.

Разом з тим, у вітчизняній науково-педагогічній літературі недостатньо висвітлені особливості організації освіти дорослих у країнах Центральної та Східної Європи, зокрема Німеччини. Окремого вивчення потребує нормативно-правове забезпечення освіти дорослих у Німеччині, аналіз мережі державних та приватних навчальних закладів, напрямки, зміст та форми організації освіти дорослого населення.

Метою статті є аналіз та узагальнення особливостей організації освіти дорослих у Німеччині.

Німецька рада освіти, ототожнює поняття *освіта дорослих* та *безперервна освіта* і надає визначення: освіта для дорослих (безперервна освіта) (*Erwachsenenbildung*) – продовження або відновлення організованого навчання після закінчення першого етапу освіти будь-якого рівня та спрямування [4]. У Німеччині освіту дорослих розуміють як будь-яку форму формальної, неформальної та цільової неформальної освіти дорослими як у професійному, загальному, політичному та культурному аспекті [6]. Ю. Вітпот визначає, що концепція освіти дорослих охоплює всі шляхи та засоби освіти, які доступні після закінчення навчання у школі [10].

Навчання впродовж усього життя розуміють у Німеччині як програму освітньої політики з метою здійснення стійкої модернізації подальшої освіти, культури навчання та формування теорії [1]. З іншого боку, це також означає процес навчання, який передбачає тривалий термін [8].

Сучасний характер поняття безперервного навчання пов'язаний з тим, що суспільство прагне до отримання так званих «суспільних знань». Уже сьогодні знання відіграють найважливішу роль з економічної точки зору. Висновки Лісабонської Ради Європи підтверджують, що успішний перехід до економіки та суспільства, котрі базуються на знаннях, має супроводжуватися орієнтацією на навчання впродовж усього життя [5].

Але, поруч з цим, існує й критика такої точки зору. Так, Марсель Шютц критикує численні пояснення та документи щодо прогнозованих позитивних результатів навчання упродовж усього життя. На його думку, результати такої освітньої політики матимуть односторонні позитивні наслідки особистої та професійної освіти. Також німецький дослідник доводить, що економічні асоціації та політичні особи стурбовані здебільшого безперервною професійною адаптацією та гнучкістю і не зважають на навчання як індивідуальну цінність. М. Шютц також зазначає, що заяви політиків, соціальних діячів та педагогів зробили тему освіти дорослих набагато ширшою, ніж констатує практична діяльність навчальних закладів Німеччини [9].

Сьогодні освіта для дорослих представляє собою кооперативно-автономне навчання. Так, викладачі або фахівці в певній галузі діляться своїми знаннями та вміннями з метою навчання й обміну досвідом. Популярними є заняття з тренерами або коучами у сфері освіти дорослих, які формують особливе навчальне середовище, допомагають учням знаходити свої навчальні цілі, підтримують їх, а також супроводжують їх у процесі застосування набутих знань та умінь у професійному й приватному повсякденному житті.

Важливо зазначити, що безперервна освіта в Німеччині відкрита для всіх людей, які вже пройшли певний шлях освіти від початкового навчання до вступу в професію.

Інклюзивна освіта для дорослих забезпечує людям рівний доступ до освіти незалежно від культурного, релігійного та соціального походження. Залучення широкого кола людей є важливим викликом соціальної політики у сфері освіти дорослих. Так, завдяки зустрічам, спільному навчанню та співробітництву соціальні кордони можуть бути зменшені [7].

У Німеччині функціонує Інститут освіти для дорослих (*Deutsches Institut für Erwachsenenbildung – DIE*), який фінансується Федеральним урядом та землями, проводить дослідження з питань навчання дорослих та викладання, програм безперервної освіти, розширення мережі установ безперервної освіти та політичного й інституційного контексту безперервного навчання. Німецький інститут освіти для дорослих виконує такі функції:

- проводить відповідні та фундаментальні дослідження;
- забезпечує передачу знань та підтримує інфраструктуру для досліджень;
- розробляє інноваційні концепції для практики;
- консультує зацікавлені сторони в національній та міжнародній політиці навчання [2].

Разом з цим, Інститут встановлює зв'язок між учасниками національної та міжнародної безперервної освіти і є центральним, міждисциплінарним робочим партнером у цій галузі. На міжнародному рівні DIE представляє німецьку безперервну освіту: його вчені є членами міжнародних організацій, координують міжнародні проекти або сприяють їхньому впровадженню.

DIE надає дослідницькі послуги з метою підтримки розвитку науки, практики та політики розвитку дорослих. Таким чином, Інститут спрямований на потреби продовження освіти та навчання, проводить циклічну дослідницьку стратегію. Цей систематичний цикл передбачає пошук актуальних питань у науці, політиці та практиці безперервної освіти й навчання упродовж усього життя, дослідження цих питань, надання результатів для тестування й упровадження в цій галузі [2].

Сьогодні в Німеччині функціонує широка *мережа закладів для освіти дорослих (Bildungshaus або Bildungszentrum)*. Здебільшого освітні програми таких закладів побудовані на проведенні семінарів, індивідуальних або групових курсів, а також лекцій та зустрічей. Тематика програм часто стосується здоров'я, самооцінки, партнерства, змістовної організації дозвілля, освіти, релігії та світогляду. Власне, освіта дорослих у Німеччині передбачає не лише професійне чи академічне навчання, а й розширення кругозору слухачів, обізнаності в загальних науках. Деякі центри організовують навчальні поїздки чи свята для сімей, навчальні центри з релігійним спрямуванням можуть пропонувати споглядальні прогулянки. Іншими, більш рідкісними, пропозиціями є курси управління, підготовка вчителів, психологічне консультування, підготовка до шлюбу тощо.

До інфраструктури освіти дорослих входять, *Volkshochschulen* – народні коледжі, *Abendschulen* – вечірні школи, *Abendgymnasien* – вечірні гімназії, *Kollegs* – коледжі, а також *Fernschulen* – дистанційні школи й *Fernhochschulen* – дистанційні коледжі. Окрім державних закладів освіти дорослих, існують також профспілкові, церковні, ділові та приватні навчальні заклади, а також кабінети (палати промисловості та торгівлі, ремісничі зали). Осередками організації навчання в недержавних освітніх закладах для дорослих є спархії та релігійні громади, різні профспілки, політичні партії, громадські організації, урядові палати (Палата праці, Сільськогосподарська палата), Федеральні землі або Конфедерація.

Варто зазначити, що великі компанії та деякі місцеві органи влади також мають свої навчальні центри. Наприклад, найбільшими освітніми центрами для навчання дорослих в Німеччині є Навчально-виховний центр Св. Бернарда (*Bildungshaus St. Bernhard*), Освітній заклад у монастирі Св. Тудперта (*Bildungshaus im Kloster St. Trudpert*), Освітній центр Неккарельц (*Bildungshaus Neckarelz*), Освітній центр Швабська селянська школа (*Bildungshaus Schwäbische Bauernschule*), Навчальний заклад Монастир Шварценберг (*Bildungshaus Kloster Schwarzenberg*), Освітній центр Герц-Єзу-Клостер (*Bildungshaus Herz-Jesu-Kloster*), Освітній центр Марія-Розенберг (*Bildungshaus Maria-Rosenberg*), Освітній центр Карла Ріттера (*Bildungshaus Carl Ritter*), Навчальний центр Наумбурга (*Bildungshaus Naumburg*), Освітній сайт Айхсфельд (*Bildungshaus Eichsfeld*), Навчальний центр Марселя Калло (*Bildungshaus Marcel Callo*) та ряд інших.

До *змісту освіти дорослих* входять загальна, професійна та політична подальша освіта, а також концепція навчання упродовж усього життя, навчання для хобі або повсякденних потреб – так зване неформальне та інформальне навчання.

Дидактика освіти дорослих, а також методи навчання дорослих повністю залежать від професійних вимог, які висуваються до слухачів. Звичайне навчання в очній програмі втрачає свою важливість, його заміною більш орієнтована в дії навчально-проектна робота. Обов'язковим є включено практичного і професійного досвіду учасників навчального процесу.

Форми навчання також адаптовані до потреб дорослих людей. Класичні заняття в класі проводяться у вечірні години та у вихідні дні. Все більшого значення надають дистанційному навчанню, яке майже повністю базується на самостійній роботі здобувачів. Усі форми навчання дорослих зараз підтримують практично необмеженими можливостями спілкування в Інтернеті, зокрема електронною поштою, SMS, чатом і блогом, а також можливостями завантаження та підтримки оновлення.

Залучення широкого кола населення до безперервної освіти. У Німеччині з метою зменшення функціональної безграмотності та підвищення компетенції базових освітніх послуг дорослих, Федеральний міністр освіти та досліджень проф. Й. Ванк і Президент Конференції міністрів культури федеральних земель К. Богедан запровадили освітню програму «Національне десятиріччя грамотності та базової освіти 2016 – 2026 рр.» [3].

Спільно з партнерами Національного десятиріччя грамотності та всіма зацікавленими соціальними силами Федеральний уряд і землі Німеччини мають намір заохочувати громадськість упродовж найближчих десяти років до забезпечення навчальних можливостей, орієнтованих на цільову групу. Також уряд Німеччини прагне забезпечити подальшу освіту в галузі грамотності та базової освіти в різних навчальних та освітніх програмах сфери політики ринку праці.

Також у Німеччині запроваджена партнерська програма за грамотність через кампанію «Читання та письмо: мій ключ до світу». Це зосередить увагу громадськості на темі освіти дорослих, а також доведе, які приватні та професійні перспективи відкривають уміння читати й писати. Адже, за останніми дослідженнями Гамбурзького університету, близько 7,5 мільйонів людей у Німеччині не вміють правильно читати та писати. Їх вважають функціонально неграмотними [3].

Згідно програми «Національне десятиріччя грамотності та базової освіти 2016 – 2026 рр.» очікується, що дорослі отримуватимуть більше пропозицій щодо допомоги їм у навчанні, читанні та письмі. Федеральне міністерство освіти сприятиме просуванню проектів грамотності, а також розробці концепцій курсів та можливостей інклюзивної освіти дорослих.

Варто зазначити, що з метою залучення широкого кола дорослих до безперервної освіти, Федеральне міністерство освіти та досліджень Німеччини проводить заходи особливі актуальні для ринку праці та цільових груп населення. Метою освітніх програм є, наприклад, інтеграція базової освіти в контекст підготовки та вимог провідних фінансових і промислових компаній.

Важливу роль у сфері освіти дорослих відіграють також профспілки Німеччини. Так, спільно з Федерацією профспілок Німеччини, Федеральне міністерство освіти розробило концепцію залучення консультантів з навчання на підприємствах, які зараз пропонують свої послуги в широкому масштабі. Федеральне міністерство освіти і науки Німеччини з метою мотивації компаній планує щорічно присуджувати приз за особливі успіхи підприємств у сфері поширення грамотності та безперервної освіти [3].

Варто зазначити, що в Німеччині приділяють значну увагу *підготовці педагогічних кадрів*, які працюють у сфері освіти дорослих. Так, викладачі мають постійний доступ до різних досьє про педагогічну освіту з питань грамотності та освіти дорослих. У досьє, серед іншого, міститься інформація про останні педагогічні розробки, ініціативу Федерального уряду та земель, інструкції щодо методики викладання окремих предметів, включаючи списки покликані із навчальними матеріалами та презентаціями книг.

Освіту дорослих у Німеччині ототожнюють з поняттям безперервної освіти. Проблеми освіти дорослого населення розгадують багато учених Німеччини, котрі аналізують як позитивні, так і негативні тенденції її розвитку, визначають пріоритети та труднощі. Федеральний уряд країни спільно з урядами земель, упроваджує активну політику щодо популяризації серед населення ідеї освіти впродовж життя, сприяє формуванню та успішному функціонуванню широкої мережі координаційних установ, дослідних інститутів, закладів освіти дорослих. Окрему увагу приділяють удосконаленню підготовки педагогічних кадрів та модернізації форм і методів надання освітніх послуг дорослим німцям.

Література

1. Brödel R. Lebenslanges Lernen // Handbuch der Erziehungswissenschaft. Band 4: Erwachsenenbildung. Weiterbildung. Schöningh. Paderborn., 2011, S. 236
2. Das Institut. Die Einrichtung für Wissenschaft und Praxis der Weiterbildung in Deutschland. Retrieved from: <https://www.die-bonn.de/institut/default.aspx>
3. Dekade für Alphabetisierung. Retrieved from: <https://www.bmbf.de/de/nationale-strategie-fuer-alphabetisierung-und-grundbildung-erwachsener-1373.html>

4. Deutscher Bildungsrat (Hrsg.) // Empfehlungen der Bildungskommission. Strukturplan für das Bildungswesen. Bonn., 1970. – 197 s.
5. Deutsches Institut für Erwachsenenbildung. Kommission der Europäischen Gemeinschaften. Memorandum über Lebenslanges Lernen. SEK. Retrieved from <http://www.die-bonn.de/Weiterbildung/Literaturrecherche/details.aspx?ID=745>
6. Erwachsenenbildung. Retrieved from: <http://www.bildungssystem.at/erwachsenenbildung/>
7. Heimlich U., Behr I. Inklusion von Menschen mit Behinderung in der Erwachsenenbildung. Wiesbaden., 2011. S. 813–826.
8. Ludwig J. Strukturen Lebenslangen Lernens – eine Einführung. Baltmannsweiler., 2007. S. 1–3
9. Schütz M. Flexibel im Berufsleben // Frankfurter Rundschau. Frankfurt-in-Main., 2015. 4. Juli
10. Wittpoth J. Einführung in die Erwachsenenbildung Taschenbuch. Stuttgart., 2009. 224 s.

УДК 373.3/.5.091.64: (075)]. 01 (73)

НАУКОВІ КОНЦЕПЦІЇ ТА ЇХНІЙ УПЛИВ НА РОЗВИТОК ТЕОРІЇ ПІДРУЧНИКА В США

О. М. Ельбрехт

Вивчення проблем розвитку теорії підручника й практики його використання в системі освіти США потребує дослідження наукових поглядів на освітню політику в цій країні, характер й обсяг знань, зміст освіти, навчальні програми. У статті розкриваються філософські й психолого-педагогічні основи шкільної освіти США, подають теоретичні положення наукових концепцій, на засадах яких визначається зміст шкільної освіти, вимоги до організації навчального процесу, технологій навчання й засобів їхньої реалізації. У контексті дослідження визначають характер впливу філософських і психолого-педагогічних концепцій на розвиток шкільної освіти, теорію підручника, утілення теоретичних ідей у практику педагогічної діяльності. Автор проаналізував: 1) зміни в уявленнях освітян США про навчально-пізнавальний процес і вимоги до нього залежно від застосування тих або інших наукових ідей; 2) зрушення в педагогічній практиці в цій країні від педагогіки домінування учителя до орієнтованої на особистість учня педагогіки; 3) погляди американських освітян щодо ролі підручника й інших засобів навчання в цьому процесі та вимог до них.

Ключові слова: наукові концепції, зміст освіти, технології навчання, навчальна програма, засіб навчання, підручник, навчальні матеріали.

SCIENTIFIC CONCEPTS AND THEIR INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF THE TEXTBOOK THEORY IN THE USA

O. Elbrekcht

The research of the problems of the development of textbooks in the US education system requires the study of scientific views on the educational policy in this country, the nature and scope of knowledge, the content of education, and curricula. The article reveals the philosophical, psychological and pedagogical foundations of the US school education. Scientific concepts and ideas of scientific theories are presented, on the basis of which the content of school education is designed. The analysis made it possible to track transformational changes in the requirements for school education, training technologies and means of their implementation. In the context of our study, the nature of the influence of philosophical and psychological-pedagogical concepts on the development of school education, the theory and practice of using textbooks was determined. Considered are: 1) changes in the views of American educators on the educational process and the requirements for it; 2) shifts in teaching practice from the pedagogy of the dominant role of the teacher to a student-centered pedagogy; 3) the formation of ideas about the role in this process of textbooks and other teaching aids and requirements for them. The empirical material was the works of representatives of various concepts, comparative scientists, their conclusions, practical documents reflecting views on the problem of textbooks development in the US education system.

Keywords: philosophical concepts, psychological and pedagogical theories, educational policy, the content of education, teaching technologies, curriculum, means of instruction, textbook.

Аналіз наукових концепцій, що розроблялися впродовж XX ст., засвідчує їхній вплив на теорію і практику шкільної освіти, зокрема через формування уявлень про мету, зміст освіти, освітні технології. Підручники, як засіб їхньої реалізації, відображає широкі освітні перспективи та зміни, що відбуваються в них. Тож роль підручників у цих процесах, визначення й оновлення їхнього змісту та узгодження застосованої в них методології з науковими досягненнями в галузі освіти є однією з найважливіших проблем, яка завжди знаходиться в полі зору освітньої політики. Процеси глобалізації, що відбуваються в різних сферах суспільного життя, також в освіті, зумовлюють інтерес до вивчення зазначеної проблеми на рівні світового досвіду.

Для нашого дослідження плідними виявилися праці американських колег Р. Арндза (Richard I.